

Forfatter: Aakjær, Jeppe

Titel: Livet og Poesien

Citation: Aakjær, Jeppe: "Livet og Poesien", i Aakjær, Jeppe: *Artikler og Taler. - 1919*, Gyldendal, 1918-19, s. 283. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
<https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-aakjaer04tom-shoot-workid54262/facsimile.pdf>
(tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Artikler og Taler. - 1919

beret. Han er Kunstner nu. Han er Tolk for en Nation. Han gøgler ikke. Han er grebet. Han er hjemme i den Dal, hvor han fødtes mellem lyngmærke Fjælde, hvor Stjærnerne spejler sig i en dybtkløftet Sø; og han faar baade mig og alle andre til at glemme, at han er pjaltet og ikke ganske ædru. Alle har nu kun Tanker for hans Spil, der ligesom hvælver den skotske Himmel endnu dybere over vore Hoveder og aabner et Glimt ind i Hjærtet af et trodsigt, uforfærdet og mindekjært Folk.

Da den pjaltede Virtuos endelig sluttede sit kvarterlange, udmattende Spil, var den „spanske“ Hane stille fordullet ad en Sidegade med samt sine spraglede Fjer.

LIVET OG POESIEN.

Horsens Lærerforening 21. Febr. 1909.

Mine Tilhørere!

Jeg gik en Dag op imod Færdselsstrømmen paa en af Hovedgaderne i Glasgow. Intet Steds i Verden — ikke i London en Gang — har jeg faaet saadant et Indtryk af Vognlarm og Arbejdsrøre. Hele den mørke høje Gade er som et muelangt, brølende Svælg af Lyd og Buiider; hundrede Tusinde Vognhjul bumper og støder, slingrer til og fra for at finde et Ligevægtspunkt, mens de skumpier af Sted med deres taarnhøje Byrder. Jeg er naaet hen til en af de vældige Bræer, der er slaaet over Floden Clyde; her er Færdslen især sanseløst forvirrende — det er som at se en hel Nation holde Flyttedag.

Jeg gaar hen over Kjærpebroen, der skjælver som Bunden i en Violin, naar Buen føres haardt hen over dens Streng; og jeg la'r min egen Bondesjæl gennemskjælves af denne for mig saa uvante Udfoldelse af Lyd og Larm. Fra min tidligste Barndom var jeg fortrolig med Stilheden i Naturen og Menneskelivet, den maanedbelyste Ro, hvori Bækken taler i Søvn, mens Vandet glider kjærtegnende over Flæg og Siv; jeg var fortrolig med det ensomme Tiltak i Krogen, hvor en blomstret Urskive lyser mod en kalket Væg; men her stod jeg pludselig midt i Bræn-

dingen af den gudsforgaaede Helvedeslarm, hvori Storbyen aander og arbejder, og jeg kunde ikke rigtig finde mig selv. Da fangedes mit Øje af en lille Tildragelse, der jog en Varmebølge gennem mit Blod:

Ovre paa det andet Fortov, der hvor Broen hørte op, og det vilde, larmende Gadesvælg atter tog fat, stod der en lille barhodet Dreng og ventede paa at turde krydse Strømmen. I sin spæde Haand holdt han en Kurv med Violier; altsaa en lille Handelsmand, der skulde over paa den anden Side af den farlige Gade for at afhænde sin Vare!

Det var kun nu og da, jeg fik Glimt af ham ind mellem Vognhjul og Hesteben, og hver Gang var hans Ansigt blevet mere fortvivlet; nu hang der to blanke Taarer ned fra Øjenvipperne, de rullede ned over Violierne, som han ligesom besværgende løftede op foran sit Bryst.

Da — pludselig — traadte en garderhøj, knippestærk Politibetjent cristigt ind mellem alle de sparkende Hesteben, og med et eneste Hug af sin besnorede Arm standsede han hele dette Bjærgekred af Vogne, saa Strømmen størknede ud efter til begge Sider. Der laa en mørk, stille Stribe tværs over Kjørebanelen, og Betjenten gik over denne Stribe, værdig som en Pater. Og han tog Barnet ved Haanden, og forbi pustende Hestemuler og masende Automobileer og tænderskjærende Fragtkuske, der med hele deres Legemsvægt klemte sig bagover mod Vognbremserne, førte han den lille sikker og tryk over Gaden.

Denne lille Dreng — med Violkurven paa sin Arm — det er Poesien. Lad ham aldrig savne hin myndige Haand, der skal føre ham freist gennem Døgnets sønderhakkende Larm og Støj!

Og denne Bøn er ingenlunde overflødig, naar man ved, hvor ringe en Plads, Poesien indta'r i de fleste Menneskers Liv; thi det er i Sandhed nedslaaende at se, hvor stedbarnsagtigt Poesien gaar omkring i de fleste danske Hjem. Medens der af baade By- og Landboere anvendes ret betydelige Summer paa rent haandgribelige Skønhedsværdier eller hvad der Mand og Mand imellem regnes for saadanne — f. Ex. smukke, sunde Huse, nye behagelige Møbler; flotte, magelige Klæder osv. —, saa er det rent latterligt at anføre, hvad der i et almindeligt Middelstandshjem anvendes paa Bøger i en Nation, der lidt forhastet er bievæn udraabt

som den mest oplyste i Verden. Ja, jeg vover den Paa-stand, at her er tusinde og atter tusinde af Gaarde i dette Land, hvor der ikke anvendes 50 Øre paa Skjønlitteratur om Aaret, mens der uden Knur holdes baade Julegæder og andre Fester, der med flere Hundrede Kroner tynger paa Aarets Budget.

Jeg er selv opdraget i saadan en lille Gaard, hvor af Aarets verdslige Bogindkjøb indskrænkede sig til en Almanak til 50 Øre, og saa hændte det endda, at ens strænge Fader behagede at konvertere selv denne beskedne Sum til et Par solide Barnetræsko.

Hvor husker jeg levende Indkjøbet af denne Aarets eneste verdslige Bog. Det var saadan en otte Dage før Jul, at man som halvvoxen Dreng sendtes over til Landhandleren efter Specerier til Julefesten. Og naar saa alt var læsset paa den spæde Ryg, Melet, Sukkeret og den hæsligt vejende Brændevinsdunk, der ikke var til at styre paa den smalle Barneskulder, — saa begyndte jo Parlamenteringen om Almanakken; de hang i en Række paa Snore over Disken sammen med Hestestrigler og Sengepotter og tørrede Fisk; ja, der hang du Julens Pryd — Hosianna! Wisbecks Almanak! I tre forskellige Størrelser lyste dens dannebrogsprydede Sider mod mit Barneøje; som oftest maatte jeg blive ved den til 50 Øre, en enkelt Gang fik jeg dog den til 75 i Sækken, og da gik Vejen let gennem Slud og Mulm, om saa Dunken var aldrig saa uregjerlig paa den smalle Ryg, om Fingrene frøs og Sneen klimpede under Træskoene ad de øde, vilde Veje — Belønningen for det alt sammen laa jo der øverst i Sækken som en lille rød fantastisk Bog, der endnu lugtede af Tryksværte og alle Julens skønne Forjættelser.

Aa, den stakkels hungrende og tørstende Barnefantasi, hvor er den ikke bleven mishandlet og forsømt gennem Tiderne. Du sørger for efter Evne, at dit Barn faar de for Legemet Opholdelse nødvendige Næringsværdier, du mæster dets Bug med Mad og Mælk — men det, der skulde gøre Barnet først og fremmest til Menneske, det, der skulde løfte det ligesom i Triumf over den øvrige Skabning, Fantasien, la'r du uden Skaanse hungre til Døde! — Du har altid en medlidende Taare tilovers for de Børn, der sulter legemligt; hvorfor grædes der aldrig for de usige-

lige Værdier, Sjæleværdier, der gaar tabte gennem en tidlig Visnen, fordi Fantasien ingen Næring fik!

Det er maaske endda en endnu dybere Tragedie, at bag om Sultens og den legemlige Forsømmelses hældende Hytter ligger et Land, hvor Fantasiens Lys er slukt og Materialismen dækker alt med sit guldne Mulm.

Vort Folk har vel nok engang været et poetisk Folk — vor skønne Folkeviseskat synes at tyde derpaa — men i Øjeblikket er der saa mange Tegn oppe i Tiden, der gjør en Digter bedrøvet. Poesien har ganske vist Venner baade i By og paa Land, men de bor spredt. Og det staar i den Retning ikke godt til i de nederste Lag; og det er dog her, det gjælder. Har vor Bonde og vor Arbejder mistet Sansen for Poesi, da er der sandelig Grund til Bedrøvelse. Og hvor nedslaaende er ikke det Indtryk, man for Øjeblikket faar af Almuens poetiske Idealer, dersom man lægger Mærke til, hvad den synger, naar den ikke mere sidder i Forsamlingsalen eller paa Højskolebænken, men efter For-godtbefindende kan gi' sig sine indre Stemninger i Vold. Jeg sigter her til den Syndflod af Markedsviser med deres stolprende Rytmer og Rim og deres altid taarepersende Indhold af erotiske Veklagere eller rene Uhyrligheder af Skrækbilleder og Morddramaer. Det er ikke noget opløftende Billede, man faar af vort Folks poetiske Trang gennem disse Sager. Og dog kan disse Viser glæde sig ved en Af-sætning, som den virkelige Poesi maa misunde dem.

For nogle Aar siden udsendte *Ev. T. Kristensen* en Samling danske *Skjæmteviser* — 100 ialt — som han med sin sædvanlige Jærnfid havde sammensanket rundt om hos dansk Almue. Det var altsaa Frugter, der, saa at sige, var plukkede fra Folkets Læber. Det er paa en vis Maade beskjæmmende at blade den Bog igjennem, ikke saameget endda for den utrolige Plumphed, hvormed her dvæles ved erotiske og ekskrementale Forhold — det har Folkepoesien altid faaet Tilgivelse for, naar der ellers var virkelig Vid med i Spillet — nej, det beskjæmmende ligger i, at der saa godt som aldrig blandt alle de grove Ting forefindes en uskyldig Morsomhed, en virkelig rammende Spøg, en fint opfattet Ting, hvor Indhold og Form er smeltet sammen til en Enhed.

Gjennemgaaende er Formen her saa skjodesløs eller

hansl. at ethvert for Poesien skolet Øre føler sig krænkede. Hvilken Himmelvid Forskjel paa denne og f. Ex. skotsk Folkepoesi, der begejstrede en uopnsaelig Digter som Robert Burns til de uadødelige Sange, der grundede hans Verdensry!

Men saadan som disse Skjæmteviser lyder her, kan de næppe altid have lydt; de er bleven trukne ned fra deres Skammel, deres Rim og Rytme er glødne ud; det er med andre Ord en Poesi, der har været under Træskoene, og disse Træsko har ikke været altfer rene. Folkets Øre for Rim og Rytme, hele dets poetiske Sans, har øjensynligt forgrovet sig gennem Tiderne.

Hvad Folk i Almindelighed forstaar ved Poesi, kan der ogsaa faas et haarrejsende Billede af ved en flygtig Gjennemgang af vore unge Damers Poesibøger; eller for at gaa længere ud paa Kulturmarken: se engang, hvilke jammerlige Produkter Dagspressen opta'r af lokale Rimsmede og derved forsynet med Poesiens Stempel; ogsaa de grusomme Trykfejl, der er som Dolkestød mod en Digtets Hjærte, men som næsten uvægerlig ledsager de Digte, der gaar op i den period'ske Presse, vidner om, hvor daarligt det staar til med den poetiske Sans endogsaa paa vore Aviskontorer.

Nej, lad os tale saa smaat om vort Folks høje Kulturtrin, i hvert Fald hvad Poesien angaar.

Men paa den anden Side, hvilken Kilde til Bedrøvelse er det ikke for den, der blev fortrolig med Poesiens Vidundervæld, ja, som den har skjænket de dybeste Stemminger, der kan stige ned i et fattigt Menneskebryst! Thi Poesien er jo ikke blot et Navn paa noget udenfor os, men det er vort eget Hjærtens Slag, Pulsen i vor Væren, uden hvilken Livet var goldt og øde. Held det Menneske, som har følt dette hellige Gys i Blødet, naar han mærkede Pustet af Evighedens Aande mod sin Pande; en stakkels jordfødt Mand, der som hin ensomme i Skriften et Sekund sprængte Jordens Taager og blev forrykket til den syvende Himmel. Smil ikke ad ham; beklag hellere dig selv og ham, at Livet er saa brutalt og tungt, at den dybeste Lykke kun kan skjænkes dig i Sekunder!

Men Himlen være lovet, saa er det jo dog ikke Digteren alene, der er under Indfyldelse af Poesiens Almagt; nej, Poesien er dulgt i hvert menneskeligt Bryst, som To-

nen er dult i Celloens Streng. Der gaar gennem hvert Menneskebryst en Længsel, nej, et Skrig efter Skjønhed, og ikke den Skjønhed alene, der kan gribes mellem to klamme Hænder, men den endnu langt dybere og ædiere, der varmer os til vor Sjæls Rod. Ja, Poesien er i den Grad gaaet ind i Naturens Plan, at naar du ser nøjere til, vil du finde den i og om dig saa at sige, hvor du staar og gaar. — Der ligger en Sten paa Marken; en ta'r den hjem og lægger den under et Svinetrug, en anden hugger en Statue ud af den. Poesiens Elementer er allevegne. Jeg skal her bare pege paa den Del af Poesien, der er knyttet til Rytmen, der spiller saa stor en Rolle ikke blot i Musikken, men i en saa udstrakt Grad i Sangen — den vil du finde overalt; saavel i den levende som i den døde Natur — vel at mærke — og det er for mig det interessante i denne Forbindelse — allevegne, hvor Livet udvikler sig *sandt*. — Der er en udpræget Rytme i dit Hjertes Slag, i din Pulsens sagte Bank; brydes denne Rytme, da ved du, at nu er du syg. Der er en Rytme i Bøkkens Rislen, i Sommerkornets Sus, — en ganske bedaarende Rytme i Droselens Slag, i Nattergalens Skumrings-Syngen. Der er da ikke Tvivl om, at disse Smaaskabninger har en poetisk Sans, som mange Mennesker maatte misunde dem. Kan nogen tvivle om, at Nattergalens Triller vækker poetiske Stemninger hos Magen, der sidder under Levet og lytter med de blankeste Øjne?

Men selv i det daglige Livs trivielleste Forhold tør denne Rytme ikke savnes, hvis der skal være, hvad vi Jyder kalder „Skred i Arbejdet“. Tænk paa Plejlens Slag paa Loen, paa to Smedehamres klingre Fald mod Ambolten, paa Høvlens Ritsch og Ratsch over Brædtet — intet Steds tør hin Rytme fattes; den Karl eller Arbejdsmand, der ikke kan finde Arbejdsrytmen, vil altid blive trængt ud af Banen og hyppig ende paa Fattiggaarden. Og hører ikke Maskinisten øjeblikkelig paa Maskinens Dissonans, at nu maa der være gaaet Brud paa Værket! Saadan er da Rytmen i vort eget Blod, i levende og dødt, i Bølgens Slag mod Havbrinkerne, i Klodernes ensomme Gang omkring Solcentret, ja i Tavshedens stille Syngen og i de fjerne Aftenhimles dragende Hvisken — i det, som de gamle saa smukt kaldte for „Sfærernes Musik“.

Er det ikke en betagende Tanke, at saa væsentlig en

Bestanddel af al Poesi som Rytmen er, er gaaet op i Skabeplanen. Den er i Himlen, den er paa Jorden — hvorfor da saa sjældent i det menneskelige Hjærte!

Jeg har Grund til at tro, at vor Tidsalder er en af de ugunstigste, Poesien har haft.

Poesien trivedes bedst i de store naive Tider, da Folkeslagene endnu var paa Vandring frem mod deres dunkle Endemaal. — Der fortælles om de gamle Arabere, at naar der var opstaaet en ny Digter i Stammen, da tændtes der Glædesblus i Natten, der lyste den Tidende ud over Ørkenen og op mod den „brede Himmel“, at nu havde Guden atter besøgt sit Folk og givet det en Sanger. De ved, hvilken uendelig Rolle Poesien spillede hos Jødefolket, hos Grækerne, hos Islænderne og Nordboerne. Men hvad gjør man i Almindelighed ved vor Poesi? Man lader den ligge og fange gule Pletter paa et eller andet Forlæggerloft; mens vor Bog burde ligge i Værkstedet, i Skolen, i Bondens Gaard og i den unge Kvindes Kammer med et friskplukket Firkløver til Bogmærke.

Er det Andelsbevægelsen, som giver Poesien Gift, eller er der andre Kræfter i Virksomhed? En anspændt social Konkurrence har naturligvis sin Del af Skylden for vort Folks Hang til Materialisme.

Jeg forsøgte før at vise Dem, hvilken Rolle Rytmen — det er: Poesiens *Form* — spillede i Verdenshusholdningen, jeg vil nu forsøge at klarlægge, hvor fornødent det er, at der ogsaa lyttes til Poesiens *Indhold*, om ikke et Folk skal stivne i Goldhed og Stagnation.

Den, der har fulgt vor Folkekarakters Udvikling — specielt vor Almues — gennem den sidste Menneskealder, kan ikke være blind for, at der er foregaaet en beklagelig Forskydning i dens sjælelige Lag, saaledes at det nøgterne, det fiffige, det koldt beregnende, er kommen øverst, medens det følsomme, det godhjærtede, det værmende Element er bleven trængt til Side. — Fordels- og Vindingsprincippet har afløst den gamle patriarkalske Aand, der endnu herskede rundt om i de gamle, mosgroede Bønderhjem.

Der appelleres saa lidt til Hjærtet nu; tænk f. Ex. paa vor Fattigpleje, den afgjordes i Fortiden omkring ved Dørene, gennem Almisser, ikke just nogen ideel Fattigforsørgelse; men den havde det Gode, at den enkelte stilledes

direkte Ansigt til Ansigt med Nøden; han fik den fattiges sørgmodige Historie meddeelt gennem dennes egen Mund, og dette virkede som en direkte Appel til hans Hjærte og Medfølelse; nu afgjøres alt sligt ad Offentlighedens Vej, ad den kolde Beregnings Vej; den fattige faar sin lovmedholdelige Del tilnaaet efter Ligninger og Skalaer, der ikke er stort andet end Subtraktions- og Divisionsopgaver.

Dengang kunde man endnu se et følende Hjærte bøje sig med Graad over den fattiges Leje eller den syges Seng — nu spørges der blot: Hvor mange Procent kan han tilkomme efter *Loven*!

Atter er da en Aare bleven underbundet, der førte varmt Blod til vort Hjærte!

Nu ønsker jeg slet ikke at hæve Fortiden paa min egen Tids Bekostning, jeg beklager kun, at vor Tids Bonde i Javhasten for at vinde med i den farende Tid er løbet fra saa mange af sine herlige og mest uslippelige Egenskaber, som den gamle Bonde havde bevaret og nedarvet trods alle ydre Omskiftelser.

Husker De ret den gamle Bonde med de graa poliske Øjne under de buskede Bryn, og den fornøjelige gamle Skjægkrans, der fremhævede saa smukt alle hans Ansigts joviale Linjer! Han gav sig altid god Tid, derfor løb han heller ikke — som saa ofte Nutidens Bonde — fra sig selv. Han var en Ordenens Mand, der vilde, at hver Ting skulde være paa Plads i hans Gaard; selv hans Mødding var noget af et Digt, saa velkiappet og toppet den laa og lyste i Sølen mellem de hvide Huslænger. Nu kan man som oftest ikke se, om det er Bonden, der røgter Svinene, eller Svinene, der røgter Bonden. — Kan De huske, hvordan den gamle Bonde plukkede af sit Hø i Gulvet, saa det stadig stod lodret som en Mur og ikke eet Straa ragede udenfor det øvrige. Eller mindes De ham, naar han pløjede sin Mark. Han lagde Hovedet en Kjende paa den ene Side og skar Furen saa lige som efter en Lineal. Han overanstrengte ikke sine Bæster; ved Agerens Ende og undertiden paa dens Midte ogsaa lod han dem puste godt ud, mens han selv med en Kunstners Glæde saa tilbage over sit Værks smukt skaarne Furekamme. Han satte ikke paany sine Heste i Gang, før han havde delt sin Skraa imellem dem. Han havde en virkelig *æstetisk* Glæde af sin Gjer-

ning, der bragte ham ikke blot en fysisk, men ogsaa en særdelig, en intellektuel Lykkefølelse.

Saaedan var den gamle Bonde paa sin Mark, saadan var han hjemme i Forhold til Familie og Husstand. Det er min absolute Overbevisning, at Nutidens Bonde i Forhold til Tyende og Smaakaarsfolk staar betydelig under den gamle Bonde i daglig Omgang og medføiende Hjælpssomhed. Se saa atter, hvor stærkt den gamle Bonde elskede sine Husdyr; jeg nævnede før Hestene, men hans Medføielse strakte sig til den mindste Kalv i hans Gaard; han behandlede Dyrene næsten som nære Slægtninge mere end som Nyttigjenstande, der efter Nutidens Opfattelse skai ha' saa og saa mange Pund Kraftfoder for at yde saa og saa mange Pund Mælk; opfylder de ikke i saa Henseende alle rimelige Fordringer, kan de danse til Slagteriet.

Men den gamle Bonde havde endnu et stort Fortrin — og her vender jeg atter tilbage til mit Æmne i snævrere Forstand — han var i Virkeligheden et gennempoetisk Gemyt, hvis Sjæl og Syn og hele Livsopfattelse var præget i den stærkeste Grad af hele Naturlivets evige Vexlen og Mystik. Ja al den Poesi, jeg har mødt og siden efter fattig Evne omsat i min Digtning, har jeg mødt hos disse min Barndoms vædmelsklædte Helte, disse herlige, gamle Skikkelser, der holdt af at sidde bredt og mageligt for Bordenden bag om Tællelyset og med smaa runde Haandbevægelser og en Skjælm tittende ud af hver Øjenkrog fortælle — altid i det djærve, jydsk Sprogs rammende Vendinger — de tusind smaa Træk, der er som Regn og Sol for det poetiske Sind, men lader Materialisten uberørt. — Det er falden i min Lod senere at mødes med de fleste af Aandens store i mit Land og min Samtid, men ingen har beriget mig som disse jævne Almuesmænd, som der tilsyneladende intet mærkeligt var ved, men som havde det store naive Hjærte og det groende Sind, hvoraf Poesien og alle ægte Aandskatte væider.

Han havde Fantasi, den gamle Bonde, hvad Nutidens Bonde fattes i saa sørgelig Grad. Nu er de forlængst væk, de gamle Bønder, ogsaa hin gamle *Iver*, der har kastet Poesiens Trolddomsglans over mit Fødehjemms fattige Stuer saa mangen en tygende Vinterkvæld, naar Karterne skrattede, og den altid søvnige Talgpraas havde Tyv i Lyset; han var

ikke ganske garanteret imod, gamle Iver med de rindende Øjne, — det forelæa i hvert Fald som en Mulighed, at naar han nu rejste sig fra Bordskiven og tog den tunge Kjæp i Bænkkebogen for at finde hjem over de knudrede Bakker, kunde han meget vel risikere at møde Helhesten ved Jepes Hui eller Elvepigen under Kisteibak.

Nu er det ikke min Hensigt at ønske disse Overtroens Tider tilbage i vort Folk; men vist er det, at den gamle Bonde, som vi her taler om, hans Himnel var spændt højere til Vejrs end deres, der har faaet Gaard og Grund efter ham. Hans rent menneskelige Værdi var større, hans Fantasiverden var i enhver Henseende mere sprudlende og omfattende.

Og det er maaske den dybeste Bebrejdelse, vi kan rette mod Nutidens ellers saa dygtige Bonde, at han har ladet sin Fantasis Klæder sande til; thi Fantasien og Poesien er som højre og venstre Haand, uden dem vil et Folk aldrig komme til at udrette noget nævneværdigt.

Afserede Jesus saa jo i Fantasien — det vil sige i Evnen til at sætte sig i andres Sted — Moralens Hovedhjørnesten, naar han sagde: „Hvad du vil, at andre skal gjøre imod dig, det gjør du imod dem!“ Her er jo Opfordringen gjort til stadig at flytte Tanken over paa Næstens Grund. Naar vi altid havde Billedet af vor lidende Broder for os, eller i det mindste ejede Evnen til, naarsomheist at tænke os ind i hans Kaar og Savn, ja, saa vilde denne Verden være omtrent saa god, som den kunde blive.

Tror De kanske, at den Mand, hvis Fantasi var et rislende Væld og ikke en tilgroet Sump, vilde kunde udholde at gjenomtænke Krigens eller det evige Helvedes Rædsler; nej, han vilde staa op og fordømme dem begge. Alle vore Fordomme, de mindste med de største, voxer i Læ af vor manglende Fantasi — som Andemaden voxer i det Vand, der ingen Strøm er i.

For nogle Aar siden skrev jeg Bogen „Vredens Børn“, der blev stærkt dadlet fra en vis Side, fordi jeg skulde ha' været mindre nøjeregnende i mine Angreb paa den danske Gaardmandsstand. Bogen var imidlertid saa vederhæftig, at om det kunde tænkes, at jeg var bleven kaldt for Domstolene, kunde jeg ha' beediget og lagt Navn og Adresse til selv det usandsynligste af Bogens Træk.

i Pressens Iver for at komme mig til Livs dengang, la' kun en enkelt Mærke til, at jeg ikke paadttede Husbonden er eneste bevidst ond Handling; i denne Bog øder Husbonden sit Tyendes Lykke paa samme tankeløse Maaede som den, paa hvilken et Barn piner en Fugleunge, simpelthen af Mangel paa Fantasi. Bertel Nørgaard — en af Bogens Hovedpersoner — er ikke ond, hans Fantasi er kun en stakels afstumpet Ting, der ikke formaar at omfatte de Medmennesker, han har i sit Brød. — Og dette er jeg overbevist om, er det sande Forhold ikke alene i vor Bondestand, men ogsaa blandt de andre Samfundsstønder. En hel Hob af vore værste Samfundssygdomme kunde kureres, hvis der bare foretoges en systematisk Opdyrkning af vort Folks Fantasi. — Her kommer da Poesien, Litteraturen, som den store Hjælper og Forløser. Hvilke nære og kjære Venner kunde ikke Bøgerne blive for dem, der forstod at iytte til deres tyste Visdom! De allerfleste Mennesker lever jo som bag et Gitter, hver paa sin egen lille afstukne Firkant. Kjøbmanden lever bag sin Disk og har ingen rigtig Forstaaelse af Skomageren, Bonden har altid haft svært ved at forstaa Bymennesket og omvendt; Husmanden har ingen Adgang til Godsherrrens bonede Gemakker, og Herremanden er som oftest for stor til at kunne glide ind under Husmandens lave Dørkarm uden at faa Buler i Panden. Men Bøgerne, de kommer med deres tusinde Erfaringer fra Øst og Vest til hver den, der blot vinker ad dem, som Ravnene bragte Føde til Elias. De vilde gjøre den ensomme mindre ensom, vilde bryde Hjemfødningens iridsnævrende Vaner og udstrø Tanker og Stemninger og Skjønhedsbilleder i alle aabne og tørstige Sind.

Den Mand, der kun tumler med Landbrug, vilde gennem en god Bog faa et nyt Tankeindhold, hans Sind vilde komme under en lykkelig og befrugtende Vexeldrift, der sandelig ogsaa nok skulde sætte sine gavnlige Spor i hans egen snævrere Livsgjærning. Thi heller ikke den praktiske Mand vil angre, at han har holdt sin Fantasi aaben. Fantasi er ogsaa her den Evne, der gi'r Overblik og slaar ned paa det rette Punkt, som Glenten fra der: bial Luft.

Lad os da ønske det Folk, som vi trods alle dets Fejls elsker dybest af alle Folk, at det atter maa komme i rig og frugtbar Forbindelse med Poesiens Vidunderverden, — lad

ham ikke vedblivende gaa upaaagtet og grædende forbi din Dør, ham, Barnet med Violkurven paa sin Arm. Thi den, der lukker Poesien ind i sit Kammer, lukker en Engel ind i sit Hjerte.

Jeg har her talt saa meget om vor Bonde — ikke fordi jeg tror, at Poesiens Niveau ligger saa meget højere i de andre Stænder, men fordi alle mine Skuffelser som alle mine Forhaabninger gjerne vil ta' den Adresse, og fordi jeg tror, at enhver stor Fornyelse indenfor vort Folkesamfund endnu i lange Tider maa komme fra Bondens Lejr.

Det danske Land er de gule Kornagres Land, det danske Folkesymbol er den pløjende Bonde. Men Ploven skrider bedst, naar der nynnes lidt dertil, og det er enhver sand Digtets ædleste Drøm, at hans Sang maa naa disse naive Sjæle, disse „rene af Hjærte“, for hvem Poesien ikke er en klingende Bjælde, men et livsvarmt Væld, hvori Hjærterne fyldes, og Føleiserne mættes og udvides.

Det var vel dette, der foresvævede Grundtvig, — den gamle Barde, hvis mægtige Orgel endnu toner søndagsfestlig igjennem al dansk Folkesang, — det var vel det Ideal, der glødede hans Sind i Brand, da han skrev de skønne Linjer:

„Det være skal vor største Fryd
som Skjalde barneglæde,
naar hoppe kan ved Sangens Lyd
selv bære Ben paa Gade.

Det kaldes skal vor bedste Sang
til evig Ros og Minde,
som løber rundt i Dannevang,
naar Piger Negen bindes.“